

Bogucin. Dom młynarza (dwór) z końca XIX wieku przebudowywany w XX wieku, stan w 2016 r. Obecnie siedziba Gospodarstwa Rybackiego Bogucin Sp. z o.o. (fot. Antoni Kobza)

Swarzędzki alfabet historyczny Antoniego Kobzy

Siedziby właścicieli ziemskich na ziemi swarzędzkiej oraz właściciele dworów i folwarków w okolicy Swarzędza

Bogucin

Bogucin – położony jest na lewym brzegu rzeki Głównej, przy zachodniej granicy gminy Swarzędz, przy drodze wojewódzkiej nr 194.

Pierwotnie, osadę stanowił młyn rzeczny oraz założone w XVIII wieku, kuźnia oraz folwark. Do 1921 roku miejscowość nosiła nazwę Hammer (Humer, Hamer) wywodzącą się od kuźni, w której topiono i przekuwano miedź wydobywaną podobno z miejscowego, niewielkiego złoża.¹

Właściciele Bogucina

Wieś, obok Janikowa oraz karczmy Darmosz, wchodziła w skład klucza kicińskiego, będącego w posiadaniu każdego, kolejnego proboszcza kapitulnego katedry poznańskiej. Źródła z początku XIX wieku wymieniają w Hammer: młyn, folwark, staw młyński oraz tartak, o którym w późniejszym czasie nie ma już wzmianki.

W wyniku drugiego rozbioru Rzeczypospolitej w 1793 roku, cała Wielkopolska

stała się prowincją królestwa pruskiego, a parę lat później niemal wszystkie majątki ziemskie kościoła przeszły na własność króla Prus.

Bogucin/Hummer, razem z innymi skonfiskowanymi dobrami ziemskimi był zarządzany w imieniu państwa przez tzw. domenę poznańską. Domena poznańska zwana również ekonomią poznańską, obok innych domen, została utworzona do zarządzania skonfiskowanymi majątkami w powiecie poznańskim. Potem wieś znalazła się w zarządzie domeny swarzędzkiej, utworzonej w 1836 r. Przez cały miniony okres majątek oddawano w dzierżawę w całości lub w częściach. Pomijając sam

W tym cyklu artykułów przybliżających naszą historię autor – Pan Antoni Kobza – opowiada Państwu o siedzibach właścicieli ziemskich na ziemi swarzędzkiej. Poznajmy zarówno historię samych budowli, jak i losy dawnych mieszkańców dworów i folwarków w okolicy Swarzędza. Dziś dzieje dworu w Bogucinie.

młyn, przed 1840 rokiem właścicielami gospodarstw o powierzchni kilkudziesięciu hektarów byli w Hummer: Staniewski, Johann Wetzel, Maria Espenner i jej ojciec

Bogucin. Fragment mapy z 1893 r. (Karte des Deutschen Reiches. Posen 1893)

¹ Niektórzy badacze dziejów wywodzą początki wsi od wczesnego średniowiecza.

Bogucin. Młyn z początku XIX wieku, wielokrotnie remontowany i przebudowywany. Z prawej strony budynku widoczne nowsze skrzydło dobudowane do głównego korpusu w latach siedemdziesiątych XX wieku, stan w 2015 r. (fot. Antoni Kobza)

August. Po 1857 roku właścicielami młyna i folwarku było małżeństwo Seeligerów. W 1879 r. najpierw młyn, a jakiś czas później także folwark, zakupił na subhastacji (tzn. sprzedaży koniecznej) poznański piekarz Franciszek Chwałkowski i trzymał je do 1896 r. W tym czasie, kazał postawić opodal młyna swoją siedzibę otoczoną parkiem. W 1896 roku majątek sprzedano Józefowi Magerowi z Jeżyc, a w 1913 r. po wcześniejszych kilku transakcjach, majątek nabył Tadeusz Kałapczyński, który trzymał go do 1919 roku.

Potem, nowymi właścicielami zostali Stanisław i Flora Krokowscy z Gorzyc (pow. Chrzanów). Byli to właściciele – nie licząc kolejnych proboszczów katedralnych w Poznaniu z okresu II Rzeczypospolitej – którzy najdłużej trzymali młyn i folwark w Bogucinie, bo aż do 1949 roku, to jest do konfiskaty majątku (młyna i folwarku) przez państwo polskie.

W okresie PRL-u (Polska Rzeczpospolita Ludowa od 1944 do 1989 r.) ziemia folwarczna przeszła na własność najpierw PGR Naramowice, a potem PGR Owińska i ostatecznie Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Janikowie.

Młyn z dworkiem i parkiem przekazano Gromadzkiej Radzie Narodowej w Kobylnicy, a od 1975 r. całość przeszła na własność Gminnej Rady Narodowej w Swarzędzu. W 1978 roku nastąpiła zmiana właściciela i majątek młyński stał się własnością Fabryki Samochodów Rolniczych „Polmo” w Antoninku koło Poznania. W 1985 roku młyn ze stawem i dworem przekazano Państwowemu Go-

spodarstwu Rybnemu, potem zaś Gospodarstwu Rybnemu Skarbu Państwa.

Wreszcie w 2000 roku na jego bazie powstało Gospodarstwo Rybackie „Bogucin” Sp. z o.o. działające tu do dzisiaj (styczeń 2022 rok).

Dwór – siedziba właścicieli młyna i folwarku

Pierwotnie była to po prostu młynarzówka czyli dom w którym mieszkał właściciel młyna. Dworkiem stał się wówczas, gdy stał się siedzibą właściciela folwarku.

Dom wystawił zamożny piekarz Franciszek Chwałkowski, w latach osiemdziesiątych XIX wieku, parę lat po zakupie młyna od Józefa Magera w 1879 r. Określenie czasu powstania dworu oparte jest na określeniu wieku drzew w parku dworskim na wspomniane lata osiemdziesiąte XIX wieku². Obiekt wydaje się dzisiaj skromny, ale należy pamiętać, że w tamtych czasach, na wsiach zdecydowanie dominowały niewielkie domy parterowe z dwoma lub trzema izbami, z klepiskiem zamiast podłóg, o ścianach szachulcowych wypełnianych gliną, kryte strzechą. Pomijając brak portyku towarzyszącego polskim dworom, w tym przypadku architekt zachował dobre proporcje w siedmioosiowym obiekcie. Budynek jest jednopiętrowy z nieco wysuniętym do przodu wejściem głównym. Ponad oknami na pierwszym piętrze znajduje się trójkatne zwieńczenie frontu wystawki,

² E. Weydmann, *Ewidencja parku dworskiego w Bogucinie. Krótka analiza historyczna*, Poznań 1980.

z okrągłym okienkiem.

Budynek posiada dach kopertowy przykryty papą. Z lewej strony znajduje się parterowa przybudówka.

Można przypuszczać, że dwór remontowany i ulepszany był przez Stanisława Krokowskiego lub/i nieco później przez jego syna Tadeusza.

Kapitałny remont dworu miał miejsce w latach 1971-1972 i dopiero wówczas zamontowano kanalizację, założono łazienki i ubikacje, wymieniono podłogi i schody.

Na uwagę zasługuje położenie budynku, postawionego tyłem do południowej skarpy doliny rzeczki Głównej. Dzięki temu, z okien dworu rozciągają się ładne widoki sięgające północnej skarpy doliny, na dwie piękne aleje nad stawem, staw młyński i na gospodarcze zbudowania folwarku (rozebrane w latach pięćdziesiątych XX wieku).

Młyn i krajobrazowy park podworski (bez dworu) wpisano do rejestru zabytków województwa poznańskiego w 1985 roku³, zaś dwór wpisano do tego rejestru w 1992 r.⁴

Antoni Kobza

³ *Wydział Kultury i Sztuki, Wojewódzki Konserwator Zabytków, L.dz. Kl.III-5340/11/85, Decyzja w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków.*

⁴ *Państwowa Służba Ochrony Zabytków Oddział Wojewódzki w Poznaniu, Wojewódzki Konserwator Zabytków, Decyzja w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków, Poznań 1992.*